

Grad Rajhenburg v obnovi.

Foto: Arhiv Mestnega muzeja Krško, 2011

KULTURNA DEDIŠČINA – SLOVENSKI GRADOVI IN DVORCI NA PODEŽELJU

Konferenca turističnih društev s podeželja, grad Turjak, 3. junij 2011

Turistična zveza Slovenije združuje številna turistična društva, ki za svoje okolje skrbijo na različne načine in z različno zavzetostjo. Tema letošnjega srečanja je povezovala društva, ki so na kakršenkoli način vključena v sooblikovanje življenja ali umiranja slovenskih gradov.

Prvi del srečanja sta oblikovala predstavnika Ministrstva za kulturo RS, direktorica direktorata za kulturno dediščino, Damjana Pečnik, s sodelavcem, mag. Gojkom Zupanom. Oba sta dobra poznavalca gradov in obnove, ki naj ne vsebuje samo obnove sten, kar nam gre v Sloveniji bolj od rok kot pa vsebinska obnova ali, kot se radi izrazimo, oživljanje.

Po predstavitvi uspešnih obnov, kot je na primer obnova gradu Snežnik, gradu, ki je po obnovi tako rekoč oblegan, saj ga je lani obiskalo 44.000 obiskovalcev, kar pomeni dvakrat več kot pred enim letom, in razlaga o manj uspešnih celovitih obnovah, kot je na primer v Posavju grad Pišece, so bile na vrsti predstavitve različnih primerov. Srečanje je potekalo na delno obnovljenem gradu Turjak, ki ga upravlja Javni zavod Trubarjevi kraji, ustanovljen prav s tem namenom in z namenom upravljanja in razvoja Trubarjeve domačije na Rašici. Njihovo uspešno delo hromi pomanjkanje ustreznih kadrov in ustreznega financiranja. Predstavitev SMID standardov, ki so jih pripravili predstavniki Slovenske mreže za interpretacijo dediščine, je prisotne usmerila v razmišljanje o različnih merilih in kriterijih za vrednotenje gradov.

Zadnji del konference je bil namenjen predstavitvi treh različnih načinov obnove in oživljanja gradov, pri katerih na različne načine sodelujejo tudi turistična društva in druge prostovoljne organizacije. Najprej so svoja prizadevanja predstavili člani Društva za oživitev gradu Borl, ki se od ustanovitve trudijo, da bi bil tudi ta grad obnovljen. S številnimi akcijami, ki vključujejo priredi-

tev Barbarno in monografijo o gradu, želijo, da dediščina gradu zaradi zaprtih vrat ne bi počasi izginila iz lokalnega spomina.

Grad Žužemberk se obnavlja že vrsto let, njegovo obnovo pa podpira in z dogajanjem v njem osmišlja lokalna skupnost pod vodstvom Vlada Kostevca, ki skupaj s številno ekipo na različne načine skrbi za promocijo in življenje gradu. Kostevc je kot direktor občinske uprave Občine Žužemberk tudi pomembna vez med prostovoljci in lokalno oblastjo.

Turistično društvo Brestanica je bilo desetletja pomemben del življenja gradu Rajhenburg. Zadnji prispevek na konferenci so predstavili trije strokovnjaki: Irena Fürst iz Muzeja novejšee zgodovine Slovenije, pri katerem deluje Enota Brestanica, je predstavila razvoj vsebin na gradu v zadnjih 150 letih, od trapistov do delovanja muzeja z vzpostavitvijo zbirke o izgnancih in trapistih. Alenka Černelič Krošelj, kustodinja Mestnega muzeja Krško, ki deluje kot enota Kulturnega doma Krško, je članica projektne skupine, ki izvaja obsežen projekt celostne prenove gradu Rajhenburg pod okriljem Občine Krško, lastnice gradu od leta 2004. Občina je med drugim pridobila sredstva za gradbeni del obnove, trudi pa se tudi za uresničevanje vsebinskega dela obnove. Predstavila je tudi nekatera nova odkritja, na primer romanski portal v bergfriedu in očiščeno predgradje, ki bo z rekonstrukcijo mostov za arhitekturi dalo še bolj grajski značaj. Kot zadnja je desetletja vpetosti in skrbi za življenje gradu Turističnega društva Brestanica predstavila Helena Krajnc, aktivna članica društva in brestaniških društev, kjer se zavedajo svoje nepogrešljive vloge v projektu in so pripravljene na vse izzive, ki jih bo omogočil obnovljeni grad.

V dolgi in zanimivi razpravi so udeleženci predstavili še nekaj drugih izkušenj in dilem, Damjana Pečnik pa je še posebej pohvalila Občino Krško, ki je med redkimi občinami z izjemnim

* Alenka Černelič Krošelj, prof. umetn. zgod. in univ. dipl. etnol. in kult. antropol., kustosinja, Mestni muzej Krško, 8270 Krško, Valvasorjevo nabrežje 4, E-naslov: alenka.cernelic.kroselj@mestnimuzejkrsko.si

posluhom za ohranjanje in obnovo nepremične dediščine z jasnimi vsebinskimi zasnovami in cilji tako izvedenih kot načrtovanih obnov in obnov v izvajanju, kot je trenutna obnova gradu Rajhenburg, ki je v polnem teku.

Tovrstne konference so tako priložnost za srečanja številnih, ki se v naši državi ukvarjajo s turizmom, izhajajočim iz nepremične dediščine. Prav skrb in predanost lokalnih prebivalcev sta v največji meri zaslužni, da so posamezni objekti, glede na to, da je skrb prostovoljna in se izvaja z omejenimi sredstvi, ohranjeni in vzdrževani. Vse bolj pa se kaže – in to se je pokazalo tudi na konferenci – da ljubiteljska predanost ni dovolj, da programi, ustvarjeni z veliko vnemo, ne zagotavljajo celovitih prenov in t. i. oživitvev (življenja) spomenikov. Zato je izredno pomembno,

da se v omenjena društva vključujemo tudi strokovnjaki, da tudi sami opravimo del prostovoljnega dela, smo del raznovrstnih idej, jih sooblikujemo in izvajamo ter iz njih soustvarjamo dobre vezi med stroko in ljubiteljstvom (ljubeznijo).

Prav odkrita razprava na pričujoči konferenci je potrdila, da so tovrstna srečanja koristna za soočanje strokovnjakov in t. i. ljubiteljev, ki so z dediščino neločljivo povezani, saj je ta nepogrešljiv del njihove lokalne istovetnosti. Zaradi zблиževanja stališč, medsebojnega razumevanja in odkritega iskanja dobrih rešitev bi bilo dobro, da so bolj pogosta in nekaka stalna vez med vsemi, ki smo vključeni v krog skrbi, naklonjenosti in predanosti naši bogati in raznovrstni dediščini.

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ, KOORDINATOR VARSTVA ŽIVE KULTURNE DEDIŠČINE

Na začetku leta 2011 je bil Slovenski etnografski muzej s sklepom¹ Ministrstva za kulturo RS določen za Koordinatorja varstva žive kulturne dediščine.² S tem je prevzel tiste naloge in obveznosti prejšnjega Koordinatorja,³ ki mu jih nalagajo zakonske in pravne podlage s področja kulturne dediščine.

Leta 2008 je bila na območju RS ratificirana Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine,⁴ sprejeta oktobra 2003 na 32. konferenci Unesca v Parizu. Konvencija obravnava nesnovno kulturno dediščino, ki je bila na območju RS leta 2008 z Zakonom o varstvu kulturne dediščine (ZVKD1) (Internetni vir 1) opredeljena kot živa kulturna dediščina. Konvencija poudarja, da je za obstoj nesnovne kulturne dediščine bistveno, da jo skupnosti in skupine prenašajo iz roda v rod, jo nenehno poustvarjajo, s čimer zagotavljajo občutek za identiteto in povezanost s prejšnjimi generacijami. Nesnovna kulturna dediščina je hkrati tudi živa, saj med njene manifestacije sodijo sodobni, s tradicijo povezani pojavi. Koordinator varstva žive kulturne dediščine je na začetku septembra 2011 na Ministrstvo za kulturo podal predlog, da se v Zakonu o varstvu kulturne dediščine sintagma živa kulturna dediščina spremeni v sintagmo nesnovna kulturna dediščina.

Konvencija delovanje Koordinatorja usmerja v

varovanje nesnovne kulturne dediščine, zagotavljanje spoštovanja nesnovne kulturne dediščine skupnosti, skupin in posameznikov ter dvigovanje zavedanja o pomembnosti nesnovne kulturne dediščine na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni ter skuša zagotoviti medsebojno spoštovanje te dediščine.

Ob tem navaja, da nesnovna kulturna dediščina predstavlja »prakse, predstavitve, izraze, znanja, veščine in z njimi povezana orodja, predmete, izdelke in kulturne prostore, ki jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prepoznavajo kot del svoje kulturne dediščine« (Internetni vir 2).

Za potrebe vodenja evidence nesnovne kulturne dediščine na območju Republike Slovenije je bil zasnovan Register žive kulturne dediščine (Internetni vir 3) – zaenkrat še ni informacijsko podprt, vodi pa ga Ministrstvo za kulturo. Trenutno je v register vpisana ena enota, in to Škofjeloški pasijon (Internetni vir 4).

Ob prevzemu nalog in dolžnosti je Koordinator oblikoval posebno delovno skupino, sestavljeno iz predstavnikov Slovenskega etnografskega muzeja, strokovnjakov iz regionalnih muzejev in Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti, predstavnikov Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije in Ministrstva za kulturo. Na pobudo Koordinatorja se člani delovne skupine sestajajo trikrat letno, predvidoma februarja, junija in oktobra. Na sejah skupina obravnava prispеле prijave enot nesnovne kulturne dediščine,⁵ ki jih zbere in predstavi Koordinator ter skladno z Merili za vpis v Register žive kulturne dediščine (Internetni vir 5), Unescovo Konvencijo o varovanju nesnovne dediščine in Zakonom o varstvu kulturne dediščine (ZVKD1) potrjuje in predlaga enote nesnovne kulturne dediščine za vpis v Register žive kulturne dediščine. Predvideni rok za oddajo prijavnih dokumentacije enot nesnovne kulturne dediščine je mesec dni pred sejo delovne skupine Koordinatorja.

Koordinator deluje na področju nesnovne kulturne dediščine na nacionalni ravni, kjer poteka sodelovanje med posamezniki in skupinami, ki prepoznavajo prvine nesnovne kulturne dediščine,

5 V mesecu juniju 2011 je delovna skupina obravnavala 48 enot nesnovne kulturne dediščine in eno pobudo, v mesecu oktobru 2011 je za obravnavo predvidenih 14 enot in devet pobud nesnovne kulturne dediščine.

1 Sklep Ministrstva za kulturo RS 62600-1/2011/1.

2 V nadaljevanju Koordinator.

3 Prejšnji Koordinator varstva žive kulturne dediščine je bil Inštitut za slovensko narodopisje, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

4 V nadaljevanju Konvencija.

* Anja Jerin, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., kustosinja dokumentalistka, Slovenski etnografski muzej, 1000 Ljubljana, Metelkova 2, E-naslov: anja.jerin@etno-muzej.si